

Sundbyberg 20250123

Diarienummer: S2024/01708

Vår referens: Hanna Sejlitz

Mottagare:

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.hc@regeringskansliet.se

Remissvar: Livsviktigt lärande – fler vägar till kunskap för att förebygga suicid (SOU 2024:66)

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 53 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige ser positivt på att regeringen vill skapa bättre förutsättningar för ett effektivt och ändamålsenligt suicidpreventivt arbete, där man både utreder suicid och arbetar förebyggande för att minska risken för suicid. Livsviktigt lärande är en gedigen utredning med bra och viktiga förslag på åtgärder som ska stimulera ett lärande på olika nivåer i samhället efter suicid. I stort stödjer vi samtliga tre övergripande förslag; en nationell utredningsfunktion för bättre lärande, bättre förutsättningar för lex Maria- och lex Sarah-

utredningar och en statlig satsning för att stimulera arbetet med suicidpreventiva analyser i lokal samverkan. Förslagen är viktiga för såväl det nationella som det lokala förebyggande arbetet i frågan.

Tillsammans med regeringens nya handlingsplan för genomförandet av den nationella strategin inom området psykisk hälsa och suicidprevention för perioden 2025–2026 kan dessa förslag bidra till att fler liv kan räddas.

Viktigt med funktionsrättsperspektiv i lärandet

Funktionsrätt Sverige ser att det är viktigt med ett lärande i samhället för att förebygga suicid. För personer med funktionsnedsättning finns det orsaker på samhällsnivå där stora ojämlikheter skapar försvårande strukturer kopplat till olika funktionalitet som exempelvis fördomar, regelverk, lagar och traditioner som medför en avsevärd höjd risk för suicid och är avgörande för att förebygga suicid för personer med funktionsnedsättning. Exempel på negativa konsekvenser av dessa strukturer är mobbning, utanförskap, arbetslöshet, dålig ekonomi, värre har vänner eller partner och en otillgänglig vård, omsorg och skola. För vissa grupper är en tydlig faktor väntetider till att få utredningar och sedan köer för att få medicinering eller andra stödinsatser. Personer med olika typer av funktionsnedsättning, ibland med många och komplexa symptom, kan möta okunskap och dåligt bemötande från vården, myndigheter och andra betydande samhällsaktörer. Det kan också finnas brist på förståelse och stöd i den närmaste omgivningen. I en studie från Socialstyrelsen (maj 2024) konstateras att långvarig smärta tillsammans med psykisk ohälsa är en av de vanliga orsakerna till långtidssjukskrivning och att samsjukligheten mellan dem är betydande. Vidare slås fast att personer med långvarig smärta har ökad risk för suicid och att det därför är viktigt att uppmärksamma dem tidigt så att de kan få hjälp och behandling.

Folkhälsomyndighetens studier visar att personer med funktionsnedsättning rapporterar sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med den övriga

befolkningen¹. FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning² kom med rekommendationer till Sverige 2023 respektive 2024. Vi kan konstatera att FN kommer med omfattande och skarp kritik, och det behövs krafttag för att förbättra livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning.

Kunskapen om behov och livsvillkor för personer med funktionsnedsättning behöver öka generellt i samhället och riktade insatser göras mot yrkesgrupper som är centrala för samhällets stöd till personer som riskerar att komma till en punkt där suicid upplevs vara den enda utvägen. Däribland elevhälsan, vårdpersonal, personal inom socialtjänsten och handläggare på myndigheter som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Viktigt är även det suicidpreventiva arbetet på lokal nivå, där personal inom alla områden som har en interaktion med sårbara grupper, bör ha en utbildning i bemötande av personer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättningar.

8.1 Ett nationellt ansvar för breda utredningar efter suicid

8.1.1 En nationell utredningsfunktion som bidrar till samhällets lärande om suicid

Funktionsrätt Sverige instämmer med utredningen att det behövs en nationell utredningsfunktion som har i syfte att genomföra suicidutredningar och därigenom bidra till ett suicidpreventivt lärande. Vi delar även uppfattningen att en sådan utredningsfunktion bör ha ett tydligt uppdrag att sprida lärdomar från egna utredningar såväl som annan aktuell kunskap inom området, men vill här även trycka på vikten att en kontinuerlig uppföljning för att säkerställa att ett lärande faktiskt sker och att adekvata åtgärder således tillsätts. Det bör ställas krav på att underlagen från utredningsfunktionens rapporteringsskyldighet till regeringen också används i beslutsunderlag för framtida åtgärder och insatser.

¹ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/halsa-i-olika-grupper/funktionsnedsattning/>

² <https://www.mfd.se/contentassets/694a5be544524c1097bcf8979bb2475d/2024-17-fn-kommittens-slutsatser.pdf>

8.1.2 Den nationella utredningsfunktionen bör inrättas i en befintlig myndighet och uppdraget regleras i en ny lag

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget att Folkhälsomyndigheten får ett nytt permanent uppdrag att inrätta ett nationellt centrum för suicidutredningar. Det är av särskild vikt att uppdraget regleras i myndighetens instruktion och i lagtext för att säkerställa långsiktighet, precis som föreslås.

8.1.3 Utredningarnas syfte och genomförande

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslagen om syfte och genomförande av suicidutredningar. Men vi anser att utredningarna i princip alltid ska leda till konkreta åtgärder samt att utredningsfunktionen vid behov ska kunna föreslå rapporteringskrav för att säkerställa att dessa genomförs. Dessutom vill vi understryka vikten av att anhöriga involveras i utredningarna och välkomnar att detta ska regleras i lag. De kan bidra med viktig information som annars inte skulle ha kommit fram.

Utredningarna på folkhälsomyndigheten bör vara breda så att de fångar upp även de sociala aspekter som kan ha bidragit till suicid för individen: som utanförskap, missbruk, kriminalitet, våld, ekonomisk utsatthet, misslyckad skolgång, stigma och bristande tilltro till vården som leder till att man inte söker hjälp av sjukvården. Det är även viktigt att utredande myndigheter beaktar funktionsnedsättningar, genus, HBTQ, och etnicitet.

8.1.4 Tillämpningsområde – under vilka förutsättningar får en utredning inledas

Det är bra att utredaren lyfter vikten av att utreda alla suicider vad det gäller barn. Dock återfinns väldigt lite i texten om äldres suicid. Gruppen äldre män är i relation till antalet individer i gruppen, överrepresenterade vad det gäller suicid. Det står knapphändigt om samarbetet med äldre och omsorgsverksamheter inom kommun och privata utförare.

8.1.6 Utredningsfunktionens kompetens

Funktionsrätt Sverige delar utredningens uppfattning att utredningsmyndigheten behöver ha en tvärvetenskaplig sammansättning och ska kunna anlita experter och sakkunniga för att biträda utredningsmyndigheten vid behov. Dock tycker vi att

vikten av att ta in civilsamhällets expertis och anhörigas kunskaper behöver förtydligas.

8.2 Bättre förutsättningar för lex Maria- och lex Sarah-utredningar

Funktionsrätt Sverige stödjer förslagen. Vi ser särskilt positivt på förslagen om att Socialstyrelsen ska genomföra kunskapshöjande insatser, stödja implementering samt ta fram nya föreskrifter vid behov (8.1.1) samt nya uppdrag till IVO (8.2.2).

8.3 Suicidpreventiva analyser i lokal samverkan

Funktionsrätt Sverige stödjer förslaget och instämmer i att en statlig satsning för att stärka upp det lokala arbetet med suicidpreventiva analyser, men anser att staten behöver ta en ännu tydligare roll för att säkerställa samordning och likvärdighet i det lokala arbetet. Vi anser också att den nya nationella utredningsfunktionen måste kopplas samman med det lokala arbetet och ställer oss även frågan om föreslagen finansiering verkligen räcker.

11.2 Behov av förbättringar av efterlevandestöd efter suicid

Funktionsrätt Sverige delar utredningens bedömning att stödet till efterlevande vid suicid behöver förbättras och att stödet behöver bli mer uppsökande, uppföljande och likvärdigt (11.2.1). En sammanhållen styrning med en tydlig ansvarsfördelning är viktig för att stärka stödet. Det finns också att det finns behov av att kommuner och regioner får ett tydligare uppdrag att upprätta ett krisstöd som kan erbjudas efterlevande efter suicid.

Vi delar utredningens bedömning att det finns flera frågor kring behov, förutsättningar och utformning av efterlevandestöd vid suicid som behöver utredas vidare (11.2.2). Här är det viktigt att funktionsrättsperspektivet beaktas i det fortsatta utredningsarbetet.

Civilsamhället spelar en viktig roll i suicidprevention och stöd till efterlevande. Det är positivt att utredningen så tydligt lyfter fram civilsamhällets betydelsefulla roll i det suicidpreventiva arbetet och inte minst för efterlevandestödet. Men för att säkerställa ett effektivt

suicidpreventivt arbete behöver det offentliga ta ett större ansvar på alla nivåer. CIVILSAMHÄLLET BÖR KOMPLETTERA, INTE KOMPENSERA FÖR, DET OFFENTLIGA ARBETET.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande